

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

Digital Rulemaking: Artificial Intelligence Capabilities and Conceptual Issues in Regulatory Impact Assessment

Institute for analysis and regulatory impact assessment of legislation under the
Ministry of Justice Office administrator

Uzaqov Jamolxon Jaxongir o'g'li

Abstract

This article explores the role and potential of artificial intelligence in improving Regulatory Impact Assessment (RIA) within the framework of digital rulemaking. The study provides a theoretical and conceptual analysis of AI applications throughout the legislative drafting process, including problem identification, assessment of socio-economic impacts, automated detection of legal inconsistencies and corruption risks in draft legislation, and AI-assisted processing of public consultation data through content and sentiment analysis. The article also examines key challenges associated with integrating AI into RIA, such as data quality, algorithmic transparency (the "black box" problem), and legal accountability for AI-assisted decisions. The study concludes that a hybrid intelligence model, combining the analytical capabilities of artificial intelligence with human legal expertise, represents the most effective approach to developing evidence-based, transparent, and high-quality legislation while enhancing the effectiveness of regulatory policy and public governance in the digital era.

Keywords

digital rulemaking, Regulatory Impact Assessment (RIA), artificial intelligence, legislative drafting, legal analytics, legal collision detection, corruption risk assessment, content analysis, sentiment analysis, predictive analytics, Big Data, hybrid intelligence, digital governance, regulatory policy, evidence-based lawmaking.

Annotatsiya

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

Mazkur maqolada norma ijodkorligi jarayonini raqamlashtirish sharoitida tartibga solish ta'sirini baholash (TSTB) mexanizmlarini takomillashtirishda sun'iy intellekt texnologiyalarining o'rni va imkoniyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda sun'iy intellektdan qonun ijodkorligining turli bosqichlarida, jumladan, huquqiy tartibga solishga ehtiyojni aniqlash, ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarni prognozlash, normativ-huquqiy hujjatlar loyihalaridagi huquqiy kolliziyalar hamda korrupsiyaviy xavf omillarini avtomatik aniqlash, shuningdek, jamoatchilik muhokamasi natijalarini kontent va sentiment tahlili asosida qayta ishlash imkoniyatlari yoritilgan. Shu bilan birga, sun'iy intellektni TSTB tizimiga integratsiya qilishda ma'lumotlar sifati, algoritmlarning shaffofligi ("qora quti" muammosi) hamda qarorlar uchun huquqiy javobgarlik kabi konseptual va institutsional cheklovlar tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida sun'iy intellekt va inson ekspertizasi uyg'unligiga asoslangan "gibrid intellekt" modeli normativ-huquqiy hujjatlar sifatini oshirish, tartibga solishning salbiy oqibatlarini oldindan aniqlash hamda zamonaviy, dalillarga asoslangan raqamli norma ijodkorligi tizimini shakllantirishning istiqbolli yo'nalishi sifatida asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: raqamli norma ijodkorligi, tartibga solish ta'sirini baholash (TSTB), sun'iy intellekt, normativ-huquqiy hujjatlar, qonun ijodkorligi, huquqiy tahlil, huquqiy kolliziya, korrupsiyaviy ekspertiza, kontent tahlili, sentiment tahlili, prediktiv tahlil, katta ma'lumotlar (Big Data), gibrid intellekt, davlat boshqaruvini raqamlashtirish, regulyator siyosati.

Бугунги кунда давлат томонидан қабул қилинаётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг иқтисодиёт, тадбиркорлик муҳити ва жамият ҳаётига таъсирини олдиндан баҳолаш тизими (ТСТБ) давлат бошқарувини модернизация қилишнинг энг муҳим устувор йўналишларидан биридир. Бироқ, ТСТБнинг анъанавий усуллари кўп ҳолларда экспертларнинг субъектив хулосаларига, ижтимоий тармоқлардаги расмий маълумотларга ҳамда ҳаддан ташқари кўп вақт талаб

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

этадиган инсон меҳнатига таянади. Бу эса норматив ҳужжатларнинг иқтисодиёт, тадбиркорлик муҳити ва жамият ҳаётига таъсирини баҳолашда ортиқча вақт сарфлашга сабаб бўлиши мумкин.

Қонунчилик жараёнига сунъий интеллект технологияларини, хусусан, катта ҳажмдаги маълумотларни ва матнни мазмунан таҳлил қилиш моделларидан фойдаланиш — норма ижодкорлигини реал маълумотларга асосланган сифат босқичига олиб чиқиш учун концептуал ечимдир.

1. Сунъий интеллектнинг ТСТБ босқичларидаги трансформация салоҳияти

ТСТБ шунчаки ҳужжат лойиҳасига бериладиган расмий хулоса эмас, балки муаммони аниқлашдан бошлаб, унинг ечими сифатида таклиф этилаётган норманинг иқтисодий оқибатларини баҳолашни ўз ичига олган яхлит тизимдир. СИ ушбу тизимнинг ҳар бир босқичида инсон имкониятларини кенгайтиради:

Муаммони аниқлаш ва дастлабки скрининг – Ҳар қандай қонунчилик ташаббуси замирида реал ҳаётӣ муаммо ётиши шарт. СИ тизимлари турли вазирлик ва идораларнинг тарқоқ маълумотлар базаларини, суд амалиёти статистикасини, фуқароларнинг мурожаатларини ва ОАВдаги резонансли мавзуларни узлуксиз мониторинг қила олади. Рақамли таълим алгоритмлари ушбу маълумотлар ичидан тизимли хатоликларни, қонунчиликдаги реал бўшлиқларни ва ҳуқуқий тартибга солишга мухтож бўлган соҳаларни аниқлашда ёрдам беради.

Ижтимоий-иқтисодий оқибатларни баҳолаш. Қонунчиликка янги чекловлар, молиявий мажбуриятлар ёки маъмурий юкларни жорий этишдан аввал уларнинг бозор муҳитига таъсирини баҳолаш, ТСТБ тизимининг энг масъулиятли босқичи ҳисобланади. Сунъий интеллект технологиялари, хусусан, ҳуқуқ субъектларининг хатти-ҳаракатларини рақамли симуляция қилиш воситалари реал иқтисодий жараёнларнинг рақамли моделида бозор иштирокчиларининг

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

(тадбиркорлик субъектлари, истеъмолчилар ва давлат органларининг) эҳтимолий реакциясини олдиндан синовдан ўтказиш имконини беради. Мазкур ёндашув қарор қабул қилувчи ваколатли органларга норма ижодкорлиги жараёнида бир нечта муқобил сценарийларни (ижобий, хавфли ва мақбул ривожланиш вариантларини) олдиндан баҳолаш ҳамда давлат ва бизнес учун энг кам харажат талаб этадиган оптимал регуляторлик воситасини танлаш имконини беради.

2. Коррупциявий хавфларни ва ҳуқуқий коллизияларни автоматик аниқлаш

Янги норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси ишлаб чиқилганда, унинг амалдаги минглаб бошқа ҳужжатлар билан мувозанатини сақлаш ўта муҳим. СИнинг матн таҳлили йўналишидаги имкониятлари бу ерда иккита стратегик вазифани ҳал этади:

Ҳуқуқий тўқнашувлар (коллизиялар) таҳлили –Лингвистик алгоритмлар янги лойиҳа матнини миллий қонунчилик базасидаги барча ҳужжатлар билан сониялар ичида қиёслайди. Натижада, таклиф этилаётган янги норма қайси амалдаги кодексга, юқори юридик кучга эга бўлган қонунга ёки қонуности ҳужжатига зид келаётганини, қайси моддаларни бекор қилиш ёки ўзгартириш кераклигини топиб беради. Бу инсон омили сабаб юзага келадиган техник хатоларни тўлиқ истисно қилади.

Коррупциоген омиллар ва лингвистик ноаниқликлар –Давлат хизматлари ёки маъмурий тартиб-таомилларни белгилашда матндаги ноаниқликлар коррупцияга йўл очади. СИ модели лойиҳа матнидан бюрократик тўсиқларга замин яратувчи нормаларни аниқлашга мослаштирилиши мумкин.

Ноаниқ ҳаволаки иборалар:"бажариши мумкин", "алоҳида ҳолларда", "ҳуқуқига эга", "қонунчиликда белгиланган тартибда" каби аниқ ва шаффоф бўлмаган, мансабдор шахснинг ихтиёрига кўра талқин қилиниши мумкин бўлган

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

бандлар СИ томонидан автоматик равишда "қизил байроқча" (сигнал) билан белгиланади.

3. Жамоатчилик муҳокамаси порталларини контент-таҳлил қилиш

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари муҳокамаси порталига (масалан, *regulation.gov.uz*) келиб тушадиган юзлаб ёки минглаб фуқаролар ва тадбиркорларнинг шарҳларини анъанавий усулда, яъни қўлда ўқиб чиқиш ва умумлаштириш йирик инсон ресурсини талаб қилиши мумкин.

СИ бу борада қуйидаги имкониятларни тақдим этади:

Сентимент таҳлил –Келиб тушган фикрларни автоматик равишда "ижобий", "салбий" ва "нейтрал" тоифаларга ажратади.

Мавзуларга ажратиш –Минглаб тарқоқ шарҳларни мазмунан гуруҳлайди (масалан, "солиқ юкининг ортиши", "лицензия олишнинг мураккаблиги", "муддатларнинг қисқалиги").

Таклифларни саралаш –билдирилган шарҳларни тизимли ва асосланган таклифлардан ажратиб олаиши ва экспертга тайёр таҳлилий ҳисобот кўринишида тақдим этиши мумкин.

4. Ички чекловлар ва "Қора қути" (Black Box) муаммоси

ТСТБ жараёнига СИни тадбиқ этиш фақат ижобий натижалардан иборат эмас; бу тизим ўзига хос жиддий тизимли хавф ва чекловларга эга бўлиб, уларни ҳисобга олмаслик давлат бошқарувида оғир оқибатларга олиб келиши мумкин.

• **Маълумотларнинг сифати масаласи:** СИ ҳеч қачон йўқдан бор бўлмайди, у фақат инсон берган маълумот устида ишлайди. Агар давлат идоралари томонидан тизимга киритилаётган бирламчи статистика, иқтисодий кўрсаткичлар ёки соҳавий ҳисоботлар ноаниқ, эскирган ёки сунъий равишда кўрсатилган бўлса, СИ берган прогнозлар ва ТСТБ хулосалари ҳам нотўғри бўлиб чиқади.

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

• **"Қора қути" алгоритмлари ва ҳуқуқий асослантириш:** Мураккаб нейротармоқлар муайян ҳулосага ёки прогнозга қандай математик ҳисоб-китоблар занжири орқали келганини аниқ юридик тилда изоҳлаб бера олмайди. Қонунчилик ва давлат бошқарувида эса ҳар бир қарор шаффоф, мантикий ва ҳуқуқий жиҳатдан асосланган бўлиши шарт.

• **Масъулият масаласи:** Агар СИ томонидан ижобий баҳоланган ва "ҳеч қандай салбий таъсири йўқ" деб топилган қонун ҳужжати амалиётда фуқароларга ноқулайлик келтириб чиқарса ёки ижтимоий норозиликка олиб келса, бунинг учун сунъий интеллектга жавобгарлик юкланмайди. Ҳуқуқий тизимда сиёсий ва ҳуқуқий масъулият доимо инсон (регулятор) зиммасида қолиши шарт.

Хулоса

Тартибга солиш таъсирини баҳолашда сунъий интеллект имкониятларидан фойдаланиш — бу инсон меҳнатидан ёки экспертлар фикридан воз кечиш дегани эмас. Бу давлат бошқаруви аппаратида сифатли, ҳолис ва миллиардлаб маълумотларга асосланган кучли таҳлилий дастак беришдир. СИНинг техник тезкорлиги ва инсон-экспертнинг мантикий ва сиёсий тафаккури бирлашган "Гибрид интеллект" модели Ўзбекистонда қонун ҳужжатларининг салбий таъсирини олдиндан бартараф этиш ва "ақлли қонунчилик" экотизимини яратишнинг энг самарали йўлидир.

FOYDALANILGAN MANBALAR

I. Normativ-huquqiy hujjatlar.

1.1. O‘zbekiston Respublikasining 2003-yil 11-dekabrdagidagi 560-II-son “Axborotlashtirish to‘g‘risida” qonuni.

JOURNAL OF TECHNOLOGY AND INNOVATIVE RESEARCH

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

1.2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Sun’iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2021-yil 17-fevraldagi PQ-4996-son qarori.

II. Ilmiy nashrlar.

2.1. Karimov Sh. B. Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarida korrupsiogen omillarni lingvistik tahlil va SI algoritmlari yordamida aniqlash masalalari. // Odil sudlov. – 2023. – № 4. – B. 15–21

III. Elektron manbalar.

3.1. <https://lex.uz>

